

”JUMALAN LÄSNÄOLOA EI OLE PERUTTU”
DISKURSSIANALYYTTINEN TUTKIELMA SEURAKUNTALEHTIEN
KORONAPANDEMIAA KÄSITTELEVISTÄ PÄÄKIRJOITUKSISTA

Suomen kielen
kandidaatintutkielma
Oulun yliopisto
15.1.2020

Kaisla Kinnunen

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkielman aihe ja lähtökohdat	1
1.2. Tutkielman aineisto	2
1.3. Seurakuntalehtien uskonnollinen kieli	3
1.4. Aiempi tutkimus	4
2. TEOREETTINEN TAUSTA JA TUTKIMUSMENETELMÄ	6
2.1. Diskurssin käsite	6
2.2. Teoreettiset lähtökohdat	6
2.3. Tutkimuksen metodi	7
2.3.1. Sisällönanalyysi	8
2.3.2. Kriittinen diskurssianalyysi	9
3. DISKURSSIT	11
3.1. Uuden perspektiivin diskurssi	11
3.2. Turvadiskurssi	16
3.3. Diakoninen diskurssi	18
3.4. Kärsimysdiskurssi	20
3.5. Hallintadiskurssi	23
3.6. Perimmäisten kysymysten diskurssi	25
3.7. Pysyvyysdiskurssi	28
3.8. Uskonnollisen heräämisen diskurssi	30
4. PÄÄTÄNTÖ	32
LÄHTEET	37

1. JOHDANTO

1.1. Tutkielman aihe ja lähtökohdat

Diskurssianalyttisessä kandidaatintutkielmassani tutkin, miten suomalaisten seurakuntalehtien pääkirjoitukset merkityksellistävät koronapandemiaa ja evankelis-luterilaisen kirkon toimijuutta koronakriisissä. Tutkin, millaisilla kielellisillä valinnoilla näitä merkityssysteemejä rakennetaan. Vertailen tutkimuksessani myös pohjoisen ja etelän aineistoja. Sivuan tutkielmani päätännössä myös sitä, kenet kirkko haluaa puolelleen kriisissä ja mitä diskurssit kertovat kirkon merkityksestä nyky-yhteiskunnassa.

Tutkimustani motivoi uskontososiologi Peter Beyerin esittämä teoria, jossa uskonnon merkitys yhteiskunnassa vähenee, mikäli yhteiskunnan tila on turvallinen ja rauhaista. Beyerin mukaan toimiakseen uskonto tarvitsee jonkin ulkoisen uhan, jolloin kehittyneessä ja rauhallisessa yhteiskunnassa uskonnolla on siis vaikeampaa menestyä. (Beyer 2000: 71–72.) Suomalainen yhteiskunta kohtasi yllättävän ulkoisen uhan maaliskuussa 2020. Kiinan Wuhanista liikkeelle lähtenyt koronaviruspandemia levisi myös Suomeen. Pandemian negatiiviset vaikutukset ulottuivat elämän ja yhteiskunnan joka osa-alueelle – niin talouteen, työllisyyteen kuin kansalaisten mielenterveyteenkin. Beyerin näkemyksiin nojaten voisikin olettaa, että koronaviruspandemian aiheuttama epävarma ja uhkaava maailmantilanne lisäisi tilausta kirkon tarjoamalle hengellisyydelle. Kiinnostavaa tutkimukseni kannalta on, millaisina kirkon toimijuus ja pandemian syyt ja seuraukset näyttäytyvät uskonnollisessa kontekstissa eli seurakuntalehtien pääkirjoituksissa.

Tutkimuksessani sekä teoreettista että metodista viitekehystä edustaa kriittinen diskurssianalyysi. Kriittisen diskurssianalyysin juuret ovat sosiaalisessa konstruktionismissa eli menetelmä pohjaa oletukseen, jonka mukaan kieli rakentaa sosiaalista todellisuutta – ja toisin päin (Jokinen, Juhila, Suoninen 2016: 17). Painotan tutkielmassani Faircloughin tapaan lingvististä analyysia, mutta käytän metodisena työkaluna myös sisällönanalyysia. Käytän rinnakkain useampaa metodologiaa, sillä kriittinen diskurssianalyysin luonteen voi nähdä olevan enemmän viitekehyksen omainen, sillä siinä yhdistyy monta teoriaa ja metodologiaa. (Fairclough 2001: 121.) Käsittelen tätä tarkemmin luvussa 2.

Tutkimuskysymykseni ovat muotoutuneet ja täsmentyneet aineiston analyysin aikana. En esitä tutkielmassani hypoteesia, sillä en halua sen liikaa ohjailevan tutkimusprosessiani. Olen päättänyt käyttämään tutkielmassani seuraavia tutkimuskysymyksiä:

1. Miten aineisto merkityksellistää koronapandemiaa ja kirkon toimijuutta kriisissä?
2. Miten kielelliset valinnat rakentavat näitä merkityssysteemejä eli diskursseja?
3. Miten etelän ja pohjoisen aineistojen diskurssiiviset todellisuudet poikkeavat toisistaan?

1.2. Tutkielman aineisto

Aineistoni koostuu yhteensä 26:sta seurakuntalehden pääkirjoituksesta. Pääkirjoitukset ovat ajalta 14.3. – 11.6.2020 ja ne kaikki käsittelevät jollakin tavalla koronapandemiaa. Rajaamani aikaikkuna perustuu siihen, että keväällä Suomessa oli tähän asti korkein tartuntahuippu, jonka takia yhteiskunnassa otettiin käyttöön erilaisia rajoitustoimenpiteitä sisältävä valmiuslaki (THL 2020; Valtioneuvosto 2020). Valitsin aineistokseni lehden julkaisuista juuri pääkirjoitukset, sillä pääkirjoitusta pidetään lehden institutionaalisen kannanottona (Teikari 1990: 56). Voisi siis olettaa, että seurakuntalehden pääkirjoitukset edustaisivat sekä tietyn seurakunnan näkemystä asioiden laidasta, mutta myös koko evankelis-luterilaisen kirkon institutionaalista kantaa.

Lehdet, joista tutkimukseni pääkirjoitukset on kerätty, ovat Oulun alueella ilmestyvä Rauhan Tervehdys (11 kappaletta), Rovaniemen seurakunnan Pääsky (2 kappaletta), Lahden seurakuntayhtymän Kirkonseutu (4 kappaletta), pääkaupunkiseudun Kirkko ja kaupunki (5 kappaletta), Hämeenlinnan seurakuntayhtymän Kotikirkko (2 kappaletta) ja Kouvolan seurakunnan Risteys (2 kappaletta). Rauhan Tervehdys ja Pääsky (yhteensä 13 kappaletta) edustavat tutkimuksessani pohjoisen seurakuntia, ja Kirkko ja kaupunki, Kirkonseutu, Kotikirkko ja Risteys (yhteensä 13 kpl) taas etelän seurakuntia.

Kaikki aineistoni seurakuntalehdet ovat herätysliikkeisiin sitoutumattomia evankelis-luterilaisten seurakuntien lehtiä. Ne soveltuvat hyvin tutkimukseeni, jonka tarkoituksena on kartoittaa nimenomaan luterilaisen kirkon merkitystä koronakriisissä. Aineistoni teksteissä pääkirjoitusten kirjoittajina toimivat useimmiten kirkkoherrat tai muutoin

luterilaisessa kirkossa merkittävässä asemassa toimivat, kuten seurakuntayhtymän tai kirkkoneuvoston puheenjohtajat. Seurakuntien kirkkoherrat ja muut johtavissa asemassa toimivat ovat vastuussa seurakuntien suurista linjoista ja kirkon tehtävän toteutumisesta.

Suomen teologisessa instituutissa vuonna 2000 luennoineen Pauli Juuselan mukaan seurakuntalehden näkökulma on kristillinen eikä sen pyrkimys ole olla useimpien muiden medioiden tapaan sitoutumaton (Juusela 2000: 1). Yleisellä tasolla yksi pääkirjoituksen piirteistä on pyrkimys vaikuttaa lukijan mielipiteisiin ja johtaa heitä halutunlaiseen toimintaan (Teikari 1990: 57–58). Seurakuntalehtien pääkirjoitukset ovat siis erilaisten subjektiivisten näkemysten kyllästämiä, joten uskaltaisin pitää niitä varsin monipuolisena aineistona diskurssintutkimukseen. Aineiston sisällöllinen monipuolisuus on perusteenani aineiston rajaukseen vain 26 pääkirjoitukseen. Diskurssianalyysissä aineistoa voidaan pitää riittävänä silloin, kun sen avulla voi vastata tutkimuskysymykseen (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 236). Koen, että aineistoni onnistuu täyttämään tämän vaatimuksen.

Seurakuntalehdet ovat erityinen tutkimuskohde siinä mielessä, että niiden tavoittama lukijakunta on hyvin heterogeeninen. Seurakuntalehdet jaetaan tyypillisesti ilmaisjakeluna talouksiin, jossa asuu ainakin yksi seurakunnan jäsen. Kaikki aineistoni seurakuntalehdet ovat tavoitettavissa myös verkossa. Esimerkiksi vuoden 2020 huhtikuuhun mennessä kirkkojakaupunki.fi -sivustolla oli käynyt joka viikko keskimäärin melkein 50 000 eri kävijää (Kirkko ja kaupunki 16.4.2020). Vuonna 2015 tehdyn gallup Ecclesiastican mukaan 16,5 prosenttia suomalaisista luki seurakunta – tai muuta kristillistä lehteä vähintään kerran vuodessa, 12,6 prosenttia vähintään kerran kuussa ja prosentti viikoittain (Gallup Ecclesiastica 2015). Seurakuntalehdet tavoittavat siis suuren määrän suomalaisia, jolloin mukana on sekä vahvasti että löyhästi seurakuntaansa ja uskoonsa sitoutuneita. Voisi siis olettaa, että seurakuntalehtien pääkirjoitukset pyrkisivät huomioimaan lukijakuntansa moninaisuuden. Kuten Jokinen, Juhila ja Suoninen (2016 : 340) toteavat, puhe ei ole vain puhetta jostakin, vaan myös puhetta jollekulle.

1.3. Seurakuntalehtien uskonnollinen kieli

Kuten jo aiemmin mainitsin, aineistoni seurakuntalehdet ovat sitoutuneita kristilliseen maailmankatsomukseen. Kieli, jota aineistostani tutkin, on siis hyvin uskonnollisesti

sävyttynyttä – aineisto puhuu esimerkiksi Jumalasta, Jeesuksesta, taivaasta ja helvetistä luontevana osana todellisuutta. Ludwig Wittgensteinin filosofiaan perehtyneen tutkijan Reijo Työrinojan mukaan uskova ja ei-uskova pelaavat ikään kuin erilaisia kielipelejä, joten kun uskonnollista kieltä tarkastellaan vasten jotakin muuta kuin uskonnollista todellisuutta, voi uskonnollinen kieli näyttää virheelliseltä, epätodelta ja huonosti perustellulta. Uskonnollisia ilmauksia ei siis voida osoittaa oikeiksi tai vääriksi missään muussa kielenkäyttötodellisuudessa. (Työrinoja 1984: 129–131.)

Yksi kriittisen diskurssianalyysin tavoite on osoittaa näkyväksi yhteiskunnallisia valtarakennelmia, ja kiinnittää huomiota tekstin väitteiden todenmukaisuuteen (Paso 2007: 31) – Työrinojan ja Wittgensteinin ajatuksiin nojaten en voi tutkijana kuitenkaan osoittaa uskonnollisten väitteiden oikeellisuutta. En siis esimerkiksi lähde kyseenalaistamaan rukouksen voimaa tai käsitteen Jumala tai Jeesus olemassaoloa vetoamalla rationaaliseen ajatteluun. Tutkin ennemminkin puhumisen tapoja uskonnollisen kielipelin sallimissa puitteissa.

1.4. Aiempi tutkimus

Mediatutkija Stewart M. Hooverin mukaan mediaa ja uskontoa yhdistäviä tutkimuksia on tehty suhteellisen vähän (Hoover 1997, 283–284). Myös Raine Haikaraisen (2002, 34–36 teologian alan väitöskirjassa todetaan, ettei uskontoa koskevaa viestintätutkimusta ole tehty kovinkaan paljon myöskään Suomessa. Valtamediassa esiintyvää uskontopuhetta tutkittu enemmän, mutta samanlainen kiinnostus ei ole ylettynyt kirkon omaan viestintään, kuten seurakuntalehtiin. Uskonnollista kieltä on taas tutkittu Suomessa jonkin verran. Uskonnollista kieltä käsittelevät esimerkiksi useammat kielitieteilijä Maria Ahlholmin julkaisut, sekä vuonna 2014 ilmestynyt suomen kielen ja uskonnollisen kielen tutkijoiden artikkelikokoelma *Sanaa tutkimassa*, joka luo yleiskatsauksen suomalaiseen uskonnolliseen kieleen.

Tutkimukseni teoria ja metodi, kriittinen diskurssianalyysi, on ollut perinteisesti hyvin kiinnostunut median kieleen kietoutuvasta vallasta. Kriittistä diskurssianalyysia hyödyntävää mediatutkimusta onkin siis tehty paljon sekä Suomessa että maailmalla. Esimerkiksi kielitieteilijä Norman Fairclough on tutkinut median vallan lingvististä ja

diskursiivista luonnetta. Suomen kielen alalla esimerkiksi Vesa Heikkinen (1999) on tehnyt diskurssianalyttisen väitöskirjansa suomalaisten poliittisten lehtien pääkirjoituksista.

Tutkimukseni on lingvistiikan lävistämä katsaus seurakuntamedioiden edustamaan uskonnolliseen diskurssiin koronapandemiassa. Pyrin tuomaan lingvistisellä otteellani jotakin uutta suomalaisen kriittisen diskurssintutkimuksen ja uskonnollisen median tutkimuksen kenttään. Tutkimukseni tuo myös täydentävän, humanistisen näkökulman koronapandemian aiheuttamiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin ja vaikutuksiin.

2. TEOREETTINEN TAUSTA JA TUTKIMUSMENETELMÄ

2.1. Diskurssin käsite

Tutkimukseni kohteena on laajimmillaan uskonnollinen diskurssi kielenkäyttötapaoneen ja merkityksineen, mutta yksityiskohtaisemmin tutkimukseni paneutuu yksittäisten pääkirjoitusten sisällä esiintyviin merkityssysteemeihin eli diskursseihin. Tutkimuksessani määrittelen **diskurssin** kiteytyneeksi, tietystä näkökulmasta rakennetuksi merkityksellistämisen käytänteeksi, joka muokkaa järjestelmällisesti nimeämiään kohteita (Pietikäinen, Mäntynen 2019: 71).

Diskurssien valta liittyy kielenkäytön kykyyn kuvata ja esittää maailman tapahtumat ja ihmiset tietystä näkökulmasta ikään kuin ”totena” tai ”tapahtuneena”. (Pietikäinen, Mäntynen 2019: 73). Yhteisöissä on siis käynnissä jatkuva kamppailu siitä, kenen ääni saa toden merkityksen. Erityisesti yhteiskunnallinen kriisi korostaa tätä diskurssien välistä kamppailua – kun yhteisö on kaaoksessa, totuuden statuksesta kilpaillaan entistäkin vahvemmin (Pietikäinen, Mäntynen 2019: 77). ”Totuus” koronakriisistä näyttäytyy hyvin erilaiselta aina diskurssin mukaan. Talousdiskurssi, terveysdiskurssi, viihdediskurssi ja uskonnollinen diskurssi merkityksellistävät koronaviruksen aiheuttamaa yhteiskunnallista kriisiä varsin erilaisista lähtökohdista.

2.2. Teoreettiset lähtökohdat

Tutkielmani teoreettiset lähtökohdat ovat funktionaalisen kielitieteen **sosiaalisiksi konstruktionismiksi** nimetyssä suuntauksessa. Sosiaalinen konstruktionismi ymmärtää kielen olemuksen todellisuuden rakentajana (Jokinen, Juhila, Suoninen 2016: 17). Konstruktionistista suuntausta edustaa myös kriittinen diskurssianalyysi, joka on tutkimuksessani sekä teoreettinen että metodinen viitekehys. Perustelen kriittisen diskurssianalyysin kahdella luonteen Wodakin ja Meyerin (2016) ajatuksella siitä, että diskurssianalyysi ei ole vain yksi metodi, vaan moninaisten ilmiöiden tutkimiseen tarvitaan enemmän kattava työkalupakki.

Konstruktionistisen suuntauksen kiinnostuksen kohteena ovat sosiaaliset yhteisöt ja niiden vaikutus jäsenten diskurssiin (Burr 1995). Esimerkiksi tutkimani uskonnollinen diskurssi muodostuu yhteisössä, jonka jäsenillä on samankaltaisia arvoja, arvostuksia ja uskomuksia. Nämä yhteneväisyydet johtavat yhteisiin puhetapoihin ja normeihin, joista olen diskurssintutkijana kiinnostunut (Luukka, Sajavaara & Piirainen-Marsh 2000: 151).

Tutkimuksessani kriittinen ote tarkoittaa, että pyrin lingvistikalla analyysillä osoittamaan, millaisia sosiaalisia identiteettejä, sosiaalisia suhteita sekä tieto- ja uskomusjärjestelmiä tekstien kieli sisältää (Fairclough 1992: 25–27; 1997: 76). Tutkimukseni aihepiiri, uskonto, media ja koronapandemia, on jo itsessään poliittista, joten kriittinen ote on automaattinen ja luonteva. Kuten Paso, ajattelen, että tutkielmani kriittinen ote auttaa minua pääsemään sisälle aineiston syvämerkityksiin, arvoihin, asenteisiin ja yhteiskunnallisiin vaikutuksiin (Paso 2007: 33). Nuolijärveen (2002: 16–17) nojaten ajattelen, että kielitieteilijänä tehtäväni ei ole pyrkiä yhteiskuntatieteilijän rooliin, mutta kielen yhteyttä arkeen ja yhteisöihin voin valaista ja tehdä näkyväksi.

2.3. Tutkimuksen metodi

Olen päättänyt käyttämään tutkimukseni menetelmänä Maija Saviniemen (2015) innovoimaa **laadullisen sisällönanalyysin** ja **kriittisen diskurssianalyysin** hybridiä. Menetelmien hybridimäinen käyttö on perusteltua, sillä Faircloughin kriittisen diskurssianalyysin malliin perustuva kielellinen yksityiskohtien analyysi nostaa esiin vastauksissa aktivoivia diskursseja, kun taas sisällönanalyttinen tarkastelu auttaa tutkijaa jäsentämään aineistoa kokonaisuutena (Saviniemi 2015: 81). Diskurssianalyysi ei ole valmis mekaaninen analyysimenetelmä (Kalaja & Hyrkstedt 2000: 376). Sen vuoksi erilaisia menetelmiä on luontevaa ja suotavaa käyttää rinnakkain.

Sekä sisällönanalyysi että diskurssianalyysi ovat laadullisia tutkimusmenetelmiä eli ne pyrkivät kuvaamaan, selittämään ja ymmärtämään tutkittavan ilmiön laatua (Pietikäinen, Mäntynen 2019: 210). Ero näiden menetelmien välillä on siinä, että sisällönanalyysissa etsitään tekstin merkityksiä, kun taas diskurssianalyysissa analysoidaan sitä, miten näitä merkityksiä tuotetaan. Sisällönanalyysi ikään kuin tarkastelee kommunikaatiota

”todellisuuden kuvana”, diskurssianalyysi taas ”todellisuuden rakentumisena”. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 48, 105–110).

2.3.1. Sisällönanalyysi

Tuomi ja Sarajärvi (2009: 106) määrittelevät sisällönanalyysin laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmäksi, jonka pyrkimyksenä on kuvata sanallisesti dokumenttien sisältöä. Sen tavoitteena on heidän mukaansa ilmiön laaja mutta tiivis esittäminen. Tällaisen tiivistetyn tietoaineuksen avulla tutkittavia ilmiöitä pystytään kuvailemaan yleistävästi tai tutkittavien ilmiöiden suhteet saadaan selvästi esille. (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003: 23.)

Analyysin vaiheisiin kuuluvat aineiston pelkistäminen, ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 108–109). Tutkimuksessani aineiston pelkistäminen tarkoittaa ajatuskokonaisuutta ilmaisevien aineistositaattien lähilukua ja sitaattien ilmaisemien merkitysten kannalta olennaisten sanavalintojen ja muiden kielenpiirteiden nostamista lähempään tarkasteluun. Ajatuskokonaisuuksista poimitut kielenpiirteet ryhmittelen temaattisiksi kokonaisuuksiksi, ja kuten Kyngäs ja Vanhanen (1999: 5–6) kehottavat, yhdistelen näitä kokonaisuuksia yläluokiksi ja annan luokalle sen sisältöä kuvaavan nimen. Tutkimuksessani kyseinen aineiston pelkistämistä, ryhmittelyä ja yhdistelystä syntyvä yläluokka muodostaa yhden diskurssin.

Sisällönanalyttisesti kategorisoitavan kokonaisuuden nimeän tutkimuksessani **lausumaksi**. Lausumat aktivoivat tutkimuksessani diskursseja. Sisällönanalyysissä lausuma tarkoittaa sanoista koostuvaa ajatusta, ajatusteemaa. Lausuma voi tarkoittaa esimerkiksi siis useammista virkkeistä koostuva tekstikappale. (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003: 26). Esittelen diskurssin muodostumisen kannalta erityisen kuvaavat lausumat analyysin yhteydessä luvussa 3. Lausumien eli autenttisten sitaattien ansiosta lukija ei ole niin vahvasti tutkijan armoilla (Eskola & Suoranta 1998: 62, 140.)

2.3.2. Kriittinen diskurssianalyysi

Tutkimukseni teoria ja toinen metodinen työkalu, kriittinen diskurssianalyysi, tutkii kielenkäytön sosiaalisia ulottuvuuksia yhteiskunnallisesta ja vallankäytöllisestä näkökulmasta. Pietikäisen (2000: 192) mukaan kriittinen diskurssianalyysi sijoittuu lingvistiikan ja yhteiskuntatieteiden risteyskohtaan. Lingvistiikasta kriittinen diskurssianalyysi ammentaa teoriaa sekä erilaisia analyysitapoja, kun taas yhteiskuntatieteistä kumpuaa näkemys diskurssista tapana hahmottaa ja jäsentää maailmaa (Pietikäinen 2000: 192).

Tutkimuksessani huomio kohdistuu ensisijaisesti kielenkäyttöön, josta liikutaan kohti sosiaalista ulottuvuutta. Lingvistinen yksityiskohtien analysointi nostaa esiin aineiston diskursseja, ja yhteiskunnalliset teoriat taas liittävät kielen ilmiöt laajempiin konteksteihin. (Pietikäinen 2000: 192–193.) Nojaan Heikkisen (1999: 57) ajatukseen siitä, että kielellisten valintojen analyysi johtaa sosiokulttuurisiin päätelmiin ja kielellinen analyysi pohjaa taas sosiokulttuuriseen tietoisuuteen.

Hyödynnän tässä tutkimuksessa Norman Faircloughin kriittisen diskurssianalyysin analyysimallia. Fairclough (1996 [1989]: 110–111) jakaa kriittisen diskurssianalyysin menetelmänsä sanaston, kieliopin sekä tekstuaalisten rakenteiden tarkastelun osa-alueisiin. Keskityn tutkielmassani tarkastelemaan tekstien sanastollisia ja kieliopillisia piirteitä. Sanastollisen kehyksen olen rajannut verbi – ja substantiivivalintojen tarkasteluun. Mukana on satunnaisesti myös adjektiiveja, mikäli ne ovat olennaisia diskurssin muodostumisessa. Esimerkiksi uuden perspektiivin diskurssissa suhtautuminen kirkon uudistumiseen on kahtiajakautunut – adjektiivivalinnat antavat tärkeää tietoa uudistumista koskevista arvotuksista. Kieliopillisella tasolla kiinnitän huomioni taas esimerkiksi siihen, ovatko lauseet aktiivissa vai passiivissa, onko agentti hämärä ja kuinka lauseet ovat kytkeytyneet toisiinsa. Tarkastelen myös aineistossa esiintyviä liitepartikkeleja.

Kiinnitän Faircloughin tapaan huomiota erityisesti verbien ja substantiivien metaforisyyteen ja ekspressiivisyyteen. Jaan Gillin ja Whedbeen ajatuksen siitä, että metaforien voima piilee siinä, että ne vetoavat lukijaan tehokkaasti ilman monipolvista argumentaatiota (Gill & Whedbee 1997: 172–174). Myös ekspressiiviset eli emotionaaliset sanat ovat analysoinnin kannalta olennaisia, mutta vaikeasti havaittavia merkityksiä. Kutsun niitä

tutkimuksessani Parkerin (1992: 7) tapaan tilanteen mukaan konnotaatioiksi tai miellelyhtymiksi. Kuten Jokila, Juhila ja Suoninen (2016: 54) kehottavat, hyödynnän näiden vaikeasti havaittavien merkitysten tunnistamisessa introspektion eli oman arviointikykyäni lisäksi vapaata assosiointia muiden ihmisten kanssa. Käytännössä olen kysynyt maallikoilta, millaisia mielikuvia jokin tietty ilmaisu tai kieliopillinen piirre heissä synnyttää. Näin olen saanut tukea ja uusia näkökulmia omille arvioinneilleni.

3. DISKURSSIT

Olen aineiston huolellisen lähiluvun, pelkistämisen ja ryhmittelyn jälkeen päätenyt erotamaan aineistostani kahdeksan erillistä diskurssia, joista jokainen merkityksellistä koronapandemiaa ja kirkon toimijuutta kriisissä hieman eri tavoin. Diskurssit ovat luonteeltaan enemmän toisiinsa limittyviä, kuin selkeärajaisia kokonaisuuksia. Olen nimennyt diskurssit seuraavasti:

- uuden perspektiivin diskurssi
- turvadiskurssi
- diakoninen diskurssi
- kärsimysdiskurssi
- hallintadiskurssi
- perimmäisten kysymysten diskurssi
- pysyvyysdiskurssi
- uskonnollisen heräämisen diskurssi

Muodostan jokaisesta diskurssista kielellisiin valintoihin perustuvan kokonaiskuvan, mutta poimin lähempään tarkasteluun autenttisia aineistositaatteja, jotka ovat kielenpiirteiltään erityisen tärkeitä diskurssin muodostumisen kannalta. Olen taulukoinut sanavalinnat selkeyden vuoksi. Sanat ovat taulukossa nominatiivissa, mutta aineistossa ne saattavat esiintyä useassakin eri sijamuodossa. Diskurssit ovat järjestyksessä yleisimmästä harvinaisempaan.

3.1. Uuden perspektiivin diskurssi

Uuden perspektiivin diskurssi aktivoituu 30 lausumassa. Pohjoisen aineistoissa uuden perspektiivin diskurssi aktivoituu 19 kertaa ja etelän aineistoissa 11 kertaa. Uuden perspektiivin diskurssissa koronapandemiaa merkityksellistetään aikana, jolloin kirkko uudistuu. Pandemia saa pohtimaan, mikä on kirkon toiminnassa oleellista ja mihin suuntaan toimintaa kannattaisi kehittää. 16 lausumassa pohditaan kirkon toiminnan siirtymistä verkkoon - koronapandemian myötä vahvistunut digitaalinen toiminta nähdään sekä

itseisarvona että välinearvona. Toisaalta myös vanhoille toimintatavoille löytyy myös puolustajansa. Muissa lausumissa koronapandemian tarjoama uusi perspektiivi tarkoittaa esimerkiksi seurakuntalehden viestinnällisen merkityksen sekä kirkon työntekijöiden arvon kirkastumista. Seuraavassa taulukossa on esitelty uuden perspektiivin diskurssia aktioivat verbi-, substantiivi- ja adjektiivivalinnat:

Verbivalinnat	<i>arvioida, ymmärtää, osoittaa, osoittautua, muuttua, ylittää, näyttää, oppia, opettaa, luopua, rohjeta, huomata, kasvaa, uudistua, synnyttää, syntyä</i>
Substantiivivalinnat	<i>uusi perspektiivi, uudenlainen työskentely, uudenlaiset mahdollisuudet, uusi näkökulma, uudet luovat ratkaisut, uudet toimintamuodot</i> <i>digiloikka, kirkon digitalisaatio, digitaalinen toiminta, digitaaliset sisällöt, virtuaalinen toiminta, digitaalinen toiminta, digitaalinen tavoitettavuus</i> <i>arvoketjut, muutosvara, virtuaalilehteri, jousto, paluu, uskallus, rohkeus, korvaava palvelu, täydentävä palvelu, perinteisten messujen kävijämäärät, vakiväki, oppimiskokemus, tulevaisuus.</i>
Adjektiivivalinnat	<i>uusi, pysyvä, korvaamaton, valloittavan tasa-arvoinen, oleellinen, olennainen, keskeinen, perinteinen, aikansa elänyt, entinen, vanha.</i>

Taulukko 1.

Uuden perspektiivin diskurssissa muutos ei ole itsestäänselvyys. Esimerkissä (1) pohditaan, *onko uudenlaiseen työskentelyyn lupa*. Lausumasta ei kuitenkaan ilmene, keneltä lupa uudenlaiseen työskentelyyn tulisi kysyä ja mitä ylipäättään uudenlaisella

työskentelyllä tarkoitetaan. Lausumassa kritiikki kohdistuu *seurakuntatyön rakenteisiin*. Tämä eloton abstraktio, *rakenteet*, elollistetaan – lausumassa ne eivät metaforisesti *palvele muutosta*. *Rakenteet*-ilmaus on hyvin epämääräinen ja abstrakti, jolloin lukijalle jää epäselväksi, mitä niillä tarkalleen ottaen tarkoitetaan ja keneen kritiikki todellisuudessa kohdistuu.

- (1) *Onkin ollut tilanteita, että intoa ja näkyä tehdä uutta olisi vieläkin enemmän, mutta epävarmuutta on tuonut kysymys, **onko uudenaikaiseen työskentelyyn lupa**. Löytyykö seurakuntatyön rakenteissa joustoa ja muutosvaraa? Jos rakenteet eivät palvele muutosta, se turhauttaa.* (Rauhan Tervehdys 7.5.2020)
- (2) *Vaikka toimintoja on hiljaiselossa, on tilalle syntynyt myös uutta. Toimintaa on **rohkeasti** viety verkkoon ja otettu nopeasti ns. digiloikka* (Pääsky 4/2020)
- (3) *ON ollut hienoa nähdä, että vaikea ja ahdistava tilanne ei ole lamauttanut, vaan on synnyttänyt työntekijöissä **uskallusta ja rohkeutta** ja sen myötä uusia luovia ratkaisuja, toimintaa ja **venymistä yli totuttujen rajojen**.* (Pääsky 4/2020)

Lausumassa (2) toimintaa on viety verkkoon *rohkeasti*. Lausumassa (3) koronapandemia synnyttää työntekijöissä *uskallusta, rohkeutta* ja *venymistä yli totuttujen rajojen*. Kyseiset ilmaukset implikoivat, että kirkon toiminnan uudistamisessa ja digitalisoimisessa on ollut aiemmin jonkinlaisia esteitä, jolloin toiminnan siirtyminen verkkoympäristöön näyttäytyy rohkeutta ja uskallusta vaativana.

- (4) *Olisihan **hauskaa**, jos koronakurimus muistettaisiin tulevaisuudessa siitä, että etätyö ja verkkokauppa kasvoivat, uusiutuvat energialähteet yleistyivät ja **kirkko uudistui**.* (Kirkonseutu 29.4.2020)
- (5) *Seurakunnat ovat tehneet **mahtavan digiloikan** tarjotessaan jumalanpalveluksia, konsertteja, keskustelutarjoja ja luentoja verkossa.* (Rauhan Tervehdys 29.4.2020)
- (6) *Digitaalisten sisältöjen suosio panee miettimään asioita uudesta näkökulmasta. Ovatko paikallisseurakuntien rajat ja rakenteet **aikansa eläneitä** ja **vanhalla tavalla organisaatiolähtöisiä**?* (Kirkonseutu 6.6.2020)
- (7) *Verkko on **valloittavan tasa-arvoinen**: oman läptopin ääressä istuvalta **ei kysellä** ikää, säätyä tai uskonnollista harjaantuneisuutta. Virtuaalilehtereillä*

ei myöskään ole merkitystä, onko parta ajeltu ja jalassa muodinmukaiset verkkarit. (Kirkonseutu 25.4.2020)

Etelän aineistossa 10 lausumaa pitää koronapandemian takia vahvistuvaa digitalisoitumista myönteisenä muutoksena ja suuntana. Pohjoisen aineistosta kuusi lausumaa pitää tätä suuntaa selkeästi positiivisena. Esimerkissä (4) kirkon uudistumista kuvataan adjektiivilla *hauska*. Esimerkissä (5) digiloikasta käytetään taas adjektiivia *mahtava*. Esimerkissä (6) muutosmyönteisyyttä korostetaan nimeämällä vanhat toimintamallit negatiivisävytteisesti *aikansa eläneiksi* ja *vanhalla tavalla organisaatiolähtöisiksi*. Esimerkissä (7) virtuaalijumalanpalvelusten pitämistä perustellaan *valloittavalla tasa-arvoisuudella*. Lausuman mukaan verkkojumalanpalveluksessa ei kysellä *ikää, säätyä* tai *uskonnollista harjaantuneisuutta*. Lausuman kieltoomutoiset verbit tuntuisivat siis implikoivan, että kirkossa järjestettävissä jumalanpalveluksissa näin kuitenkin tapahtuisi.

- (8) *Toisaalta, perinteisten jumalanpalvelusyhteisöjen arvon tuntevat parhaiten ne tervaskannot, jotka messuissa yhä käyvät. He ovat odottaneet paluuta entiseen ja nauttivat suuresti päästessään taas kivijalkakirkkoon kokemaan ja jakamaan yhteyttä.* (Kirkonseutu 6.6.2020)
- (9) *Korona-aika on ollut hengellisessä mielessä hyvin kiinnostava matka. Kun kirkot ovat menneet kiinni, olen ymmärtänyt, miten paljon kaipaankaan avoimia kirkkoja ja jumalanpalveluksia.* (Rauhan Tervehdys 29.4.2020)
- (10) *On selvää, ettei virtuaalinen toiminta ja yhteydenpito voi korvata toimintaa, jossa ollaan kasvokkain koolla. Näissä poikkeusoloissa tämä on nähtävä pieneksi korvaavaksi palveluksi, tulevaisuudessa virtuaalinen toiminta on täydentävää palvelua.* (Pääsky 4/2020)

Uuden perspektiivin diskurssissa esiintyy myös kirkon digitalisaation vastustusta. Vastustusta presupponoi neljä lausumaa: yksi etelän aineistosta ja kolme pohjoisen aineistosta. Esimerkissä (8) jumalanpalveluksissa käyvät ikäihmiset on lausumassa nimetty *tervaskannoiksi*. *Tervaskanto* tarkoittaa kielitoimiston sanakirjan mukaan tervettä ja elinvoimaista vanhusta (KS, 2020). *Tervaskanto* saa myös arvokkuuden, vahvuuden ja viisauden konnotaatioita, joista lausuma ammentaa argumentatiivista voimaa. Lausumassa *tervaskannot tuntevat perinteisten jumalanpalvelusyhteisöjen arvon*. Kyseinen ilmaus implikoi, että perinteissä on jotakin arvokasta, joka kuuluisi säilyttää. Myös esimerkissä (9)

koronapandemia saa huomaamaan kirkon ja jumalanpalvelusten todellisen arvon. Koronakriisi nimetään *hengellisessä mielessä hyvin kiinnostavaksi matkaksi*.

Esimerkissä (10) kieltomuotoisella verbillä *ei voi korvata* halutaan kieltää virtuaalisen toiminnan ja yhteydenpidon arvo. Ilmaus *on selvää* on luonnollistuma – se implikoi, että lausuman edustama mielipide on yhteisesti tunnustettu, itsestään selvä tosiasia. Myös passiivin imperatiivi *on nähtävä* implikoi, että tekstin esittämä väittäjä on ainoa mahdollinen näkökulma. Virtuaalinen toiminta nimetään väliaikaisuutta ilmaisevilla substantiivilausekkeilla *korvaava palvelu* ja *täydentävä palvelu*.

(11) *Virtuaalikirkko.fi on osoittanut korvaamattoman tarpeensa **hengelliseen ensiapuun**. Viimeisimpänä perjantai-iltojen Pappilan pidot on upea konsepti. **Silti, kun orjantappurakorona viimein riisutaan, menen ensimmäisenä sunnuntaiamuna kirkkoon*** (Rauhan Tervehdys 29.4.2020)

(12) *Oulun seurakunnissa on tehty parin viikon sisällä varsinainen **digiloikka seurakuntien hengellisen perustehtävän turvaamiseksi*** (Rauhan Tervehdys 26.3.2020)

Suhtautuminen kirkon digitalisaatioon on myös paikoin neutraali - digitalisaatio nähdään ennemmin välinearvona kuin itseisarvona. Digitalisaation välinearvoa korostaa yhteensä kaksi pohjoisen aineiston lausumaa: Virtuaalikirkko on esimerkiksi (11) korvaamaton *hengelliseen ensiapuun*. Ensiapu tarkoittaa sairastuneelle ennen perusteellisempaa hoitoa annettavaa kiireellistä apua (KS, 2020) – kirkon toiminnan siirtäminen verkkoon on siis vain väliaikaisesti korvaamassa fyysisesti järjestettävää toimintaa. Adverbi *silti* ilmaisee, että vaikka virtuaalinen toiminta on *korvaamatonta* ja *upeaa*, se vain hetkellisesti korvaa kivijalkakirkossa järjestettävät jumalanpalvelukset. Myös esimerkiksi (12) *digiloikka* on vain väline, jolla päästään haluttuun lopputulokseen – lausumassa translatiivimuotoinen *turvata*-verbi ilmaisee tätä asiantilan muutosta.

3.2. Turvadiskurssi

Turvadiskurssi aktivoituu aineistossa yhteensä 21 kertaa. Pohjoisen aineistoissa turvadiskurssi aktivoituu 12 kertaa ja etelän aineistoissa taas 9 kertaa. Turvadiskurssissa koronapandemia saa hyvin uhkaavia, turvattomia ja vaarallisia sävyjä. Pandemiaa kuvaavat verbivalinnat ovat negatiivisesti latautuneita ja dynaamisia ja koronavirus on nimetty taas esimerkiksi *uhkaavaksi taudiksi*, *hengenvaaralliseksi taudiksi* ja *koettelemukseksi*. Kirkko ja sen edustama usko ovat kriisissä taas turvallisuuden ja lohdun tuojia. *Lohduttaminen* arvotetaan myös *kirkon tärkeimmäksi tehtäväksi* kriisissä. Seuraavassa taulukossa on esitelty turvadiskurssia aktivoivia verbi-, substantiivi-, ja adjektiivivalintoja:

Verbivalinnat	<i>iskeä, järkkyyä, riehua, jyllätä, ahdistaa, pelottaa, kietoa, kaivata, etsiä</i> <i>hoitaa, lunastaa, pitää huoli, antaa tarvittava, johdattaa</i>
Substantiivivalinnat	<i>uhkaava tauti, hengenvaarallinen tauti, koettelemus, median ohjetulva, uhan ilmapiiiri, elämän pimeä, epävarmuus</i> <i>turva, lohdutus, toivo, toivon näköalat</i>
Adjektiivivalinnat	<i>lohduttava, rohkaiseva, syyllistämistä torjuva</i>

Taulukko 2.

Turvadiskurssia aktivoivat myös adjektiivivalinnat - kirkon sanoma on *lohduttava, rohkaiseva* ja *syyllistämistä torjuva*, Jumala on taas *lempeä* ja yhteys häneen *turvallinen*. Myös Jumalan nimeäminen *Taivaan Isäksi* saa isällisyyden ja turvallisuuden konnotaatioita. Myös kuoleman jälkeisen olotilan nimeäminen *Taivaan kodiksi* assosioituu turvallisuuden tunteeseen.

(13) *Samalla median ohjetulva on kietonut meidät uhan ilmapiiriin. (Rauhan Tervehdys 14.3.2020)*

Esimerkissä (13) viruksen leviämistä ehkäisevä viranomaisohjeistus on nimetty *ohjetulvaksi*, ja se rinnastuu ilmaukseen *uhan ilmapiiri*. Seurakuntamedia erillistetään muusta mediasta, jolloin lause implikoi, että kirkko ei ole osa uhkakuvia luovaa ohjeistavaa tahtoa. Myös esimerkissä käytetty *kietoa*-verbi luo kuvaa vankilamaisesta tilanteesta, josta ihmisen on etsittävä poispääsyä. Poispääsynä vankilasta, vaihtoehtona uhan ilmapiirille voisi tässä tapauksessa pitää kirkon ja seurakuntalehden tarjoamaa sanomaa lohdutuksesta ja turvallisuuden tunteesta.

(14) *Maaillamme järkkyy, pandemia iski. Mekään emme voi olla rauhallisessa Suomessamme vain sivustakatsojina. Olemme osalliset koko ihmiskuntaa kohdanneesta koettelemuksesta. Keskuudessamme riehuu tauti, joka on pahimmillaan hengenvaarallinen. (Rauhan Tervehdys 14.3.2020)*

(15) *Annetaan kaiken epävarmuuden jyllätessä mielissämme Kristuksen hoitaa sanallaan, kirkkomusiikillaan ja matkamiehen eväällä (Rauhan Tervehdys 31.3.2020).*

Esimerkissä (14) käytetään hyvin tunnepitoisia verbejä. Maailma järkkyy, pandemia iskee ja tauti riehuu keskuudessamme. Maailmantilanteesta piirtyy siis hyvin uhkaava ja turvaton kuva. Esimerkissä (15) eloton abstraktio, *epävarmuus*, metaforisesti *jyllää* mielissämme ja Kristus taas *hoitaa* sanallaan ja musiikillaan. *Jyllätä*-verbiä käytetään yleensä esimerkiksi silloin, kun puhutaan virustautien nopeasta leviämisestä. Terveysdiskurssin käsitteistö siirtyy siis uskonnolliseen kielipeliin – sielunhoito ja luottamus Kristukseen on lausumassa yhtä suoraviivainen ja varma hoitomuoto epävarmuudelle kuin lääketiede virustaudille.

(16) *Kriisi tuo pintaan ahdistusta, mutta epävarmuudenkin kanssa on mahdollista pärjätä säällisesti. Monilla hiljentyminen ja rentoutumisharjoitteet lievittävät tuskaa. Luontokokemukset ja raitis ulkoilma ovat nyt arvossaan. Yhdelle sopii luontopolku, toiselle pihatytöt. Itse tykkään ajaa maastopyörällä. Kristinuskon luomat toivon näköalat voivat lohduttaa meitä kaikkia. (Kirkonseutu 4.4.2020)*

(17) *Ihmiset etsivät turvaa ja toivoa elämäänsä (Kotikirkko 2/2020)*

(18) *Ihmisinä kaipaamme vastauksia, lohdutusta ja toivoa. Siksi me kysymme miksi. Kysymme missä olit ja olet Jumala? (Pääsky 2/2020)*

Esimerkissä (16) ahdistusta, epävarmuutta ja tuskaa lievittävät ihmisillä hyvin erilaiset keinot, kuten hiljentyminen, rentoutuminen, luonto, ulkoilu ja urheilu. Lausumassa kristinuskon luomat toivon näköalat arvotetaan ainoaksi keinoksi, joka voi lohduttaa *kaikkia*. Huomattavaa on myös, että turvadiskurssissa kirkon edustama turvallisuuden tunne ei ole ainoastaan pysyvä ja passiivinen asiantila, vaan esimerkkien (17) ja (18) tapaan koronakriisin keskellä elävät ihmiset myös aktiivisesti *etsivät ja kaipaavat turvaa, lohdutusta ja toivoa*.

3.3. Diakoninen diskurssi

Diakoninen diskurssi aktivoituu yhteensä 19 kertaa. Pohjoisen aineistoissa diakoninen diskurssi aktivoituu yhteensä 9 lausumassa ja etelän aineistoissa taas 10 lausumassa. Huomattavaa kuitenkin on, että pohjoisen diakonista diskurssia aktivoivat lausumat on yhtä lukuun ottamatta poimittu yhdestä pääkirjoituksesta, kun taas etelän aineistossa diakoninen diskurssi rakentuu huomattavasti systemaattisemmin. Diakonisessa diskurssissa kirkon tärkeimmän tehtävän kriisissä nähdään olevan diakoninen; kirkko auttaa konkreettisesti, jakaa ruoka-apua ja kohtaa hädässä olevan arkisesti. Seuraavassa taulukossa on esitelty diakonista diskurssia aktivoivia substantiivi- ja verbivalintoja:

Verbivalinnat	<i>tarvita, tarjota, auttaa, pyytää, miettiä, käynnistää, tuntua, jakaa, huolehtia, soittaa, antaa, palvella ja varautua.</i>
Substantiivivalinnat	<i>diakonia, diakoninen toiminta, perustarpeet, emännät, take-away-ateriat, lähimmäisenrakkaus, armo, ruoka, ruoka-apu, arkiruoka, konkreettinen apu, taloudellinen ahdinko, pyhät sanat, teot, juhlava, arjen harmaus, hengellinen harrastustoiminta, taloudellinen tuki, auttamisohjelma</i>

Taulukko 3.

Esimerkin (19) mukaan kirkko on luotu armon ja lähimmäisenrakkauden pohjalle. Passiivimuoto jättää tilaa monenlaisille tulkinnolle tekijän identiteetistä (VISK § 1325–1326), jolloin jää epäselväksi, kenen mukaan kirkon toiminta oikeastaan perustuu juuri armoon ja lähimmäisenrakkauteen. Esimerkissä *armon ja lähimmäisenrakkauden pohjalle luotu kirkko* ei voi perustua vain *pyhille sanoille*. Lausuman kieltoomutoiset verbit *ei ole* ja *ei saa olla* siis implikoivat, että armo ja lähimmäisenrakkaus tarkoittavat tekoja, eivät niinkään sanoja.

(19) *Armon ja lähimmäisenrakkauden pohjalle luotu kirkko ei ole – eikä saa olla vain pyhiä sanoja.* (Rauhan Tervehdys 20.5.2020)

(20) *Vaikka rukouksessa on voimaa, ilman ruokaa ei kukaan elä* (RT 20.5.2020)

(21) *Jumala kun ei ole vain pyhäpäivien juhlava ehtoollisjumala. Hän tuntee myös arjen harmauden* (Kirkko&Kaupunki 25.3.2020)

Esimerkissä (20) vastakkain ovat tuonpuoleiseen kurkottava *rukous* ja arkitodellisuutta edustava *ruoka*. Abstraktimmalla tasolla vastakkain ovat siis tuonpuoleisen ylevyys ja maanpäällisen elämän arkisuus. Puuttumista ilmaiseva adverbi *ilman* ja kieltoomuto *elä*-verbistä vaikuttaisivat haluavan kieltää sellaisen puhumisen tavan, joka painottaa kirkon kriisityössä tuonpuoleista ulottuvuutta esimerkiksi ruoka-avun kustannuksella. Myös lausumassa (21) kieltoomutoisella *olla*-verbillä halutaan kieltää Jumalan juhlava ja ylevä olemus. *Kun ei ole vain* -rakenne tuo lausumaan näpöyttävän, oikeassa olemisen sävyn. Lausumat (19), (20) ja (21) synnyttävät yhdessä vaikutelman, että on olemassa diskurssi, joka tarpeettomastikin hengellistää koronakriisin, ja hengellistä ulottuvuutta korostamalla mitätöivät konkreettisen, arkisen auttamisen merkityksen.

(22) *Perustarpeista on huolehdittava ensimmäisenä. Oulussa seurakuntien emäntien tekemät take away -ateriat ovatkin rasioihin pakattua lähimmäisenrakkautta.* (Rauhan Tervehdys 20.5.2020)

Kiinnostavaa esimerkissä (22) on, että seurakunnan diakoniatyöntekijät on nimetty naisukupuolta ilmentävällä ilmaisulla *emännät*. Suomen kielen perussanakirjan mukaan emännän merkitys on 'maalaitalon naispuolinen haltija ja isännän puoliso'. Toiseksi nimitys merkitsee 'perheenäitiä' ja 'ruokataloutta ammatikseen hoitavaa naista'. (KS 2020). *Emäntä*-sanana konnotaatioita ovat siis muun muassa maalaisuus, äidillisyyys,

arkisuus ja vieraanvaraisuus. Diskurssin voi siis nähdä vastustavan kirkon kriisiavun hengellistä ulottuvuutta korostavia diskursseja, johon kirjoituksillaan liittyvät usein juuri miessukupuolta edustavat kirkon työntekijät. Naisten edustama lähimmäisenrakkaus ja arkinen heikommasta huolehtiminen nähdään tarkoitukseltaan paremmiksi kuin tuonpuoleiseen kurkottava hengellinen tuki.

Lausuman (22) sisältämä ilmaus *take away -ateriat* liittyy osaksi tätä vastadiskurssia. Jos koronakriisin hengellistä ulottuvuutta korostavat diskurssit edustavat jotain muuttumattontaa, ikaikaista ja ehkä vanhanaikaistakin, take-away -ilmauksen konnotaatiot edustavat nuorekkuutta ja modernia elämäntapaa.

*(23) On pakko tehdä arvovalintoja. Kirkko on veroja kantava organisaatio, jossa seurakuntalaisten valtava enemmistö kustantaa **pienen aktiivijoukon hengellisen harrastustoiminnan** (Kirkko&Kaupunki 13.5.2020)*

Esimerkissä (23) koronakriisiä merkityksellistetään taloudellisesta näkökulmasta. Kirkko nimetään hyvin arkisella ja konkreettisella tavalla *veroja kantavaksi organisaatioksi*. Hengelliseen virkistäytymiseen tähtäävä toiminta on nimetty tekstissä hieman vähättelevään sävyyn *hengelliseksi harrastustoiminnaksi*. Teksti, josta lausuma on irrotettu, haluaa pitää perheneuvonnan maksuttomana. Teksti ja autenttinen aineistositaatti liittyvät näin osaksi diakonista diskurssia, jossa kirkon tärkein tehtävä koronakriisissä on taata diakonisten palveluiden jatkuvuus.

3.4. Kärsimysdiskurssi

Kärsimysdiskurssi aktivoituu yhteensä 16 kertaa. Pohjoisen aineistoissa diskurssi aktivoituu 9 kertaa ja etelän aineistoissa 7 kertaa. Kärsimysdiskurssissa koronakriisin aiheuttamalla kärsimyksellä on tarkoitus. Kärsimysdiskurssissa kärsimys muun muassa kasvat-
taa, muokkaa, vie ihmistä lähemmäs Jumalaa ja saa tekemään työtä paremman tulevaisuuden eteen. Jumala on kärsimysdiskurssissa sekä kärsimyksen poistaja että sallija. Seuraavassa taulukossa on esitelty kärsimysdiskurssia aktivoivia verbi- ja substantiivivalintoja:

Verbivalinnat	<i>kasvaa, löytää, muokata, loistaa, etsiä uupua, rakastaa, odottaa, osoittautua</i>
Substantiivivalinnat	<i>kärsimys, karikko, vastoinkäyminen, pimeys, sairaus, ahdistus, epätoivo, kuolema, pelko, suuri lohduttomuus, kipeä kysymys, Jeesuksen risti, koettelemus, orjantappurakorona, vaarallinen vitsaus, koronakurimus, globaali selviytymiskamppailu, piinakevät</i> <i>tarkoitus, valo, terveys, elämä, paratiisi, ylösnousemus</i>

Taulukko 4.

Jeesus Kristus nimetään esimerkissä (24) valoksi, joka sulkee sisäänsä ihmisten ahdistukset ja pelot - siis poistaa kärsimyksen. On huomattavaa, että valo loistaa juuri Jeesuksen ristiltä, sillä onhan Jeesuksen risti Raamatusta tuttu kärsimyksen symboli. Biehl (1984) mukaan ristin symbolissa yhdistyvät Jeesuksen elämä ja kuolema: Jumala ikään kuin samastuu Jeesus Nasaretilaisen olemuksessa kaikkeen ihmisen kärsimykseen ja tuskaan. Hän tulee ristinkuolemassaan keskelle ihmisten raskainta elämäkokemusta. (Biehl 1984: 49.)

(24) *Kun pimeys tiivistyy ympärillämme, kirkkain valo loistaa Jeesuksen ristiltä. Valo sulkee sisäämme ahdistuksemme ja pelkomme.* (Risteys 1/ 2020)

(25) *Elämässä on vastassa monia karikoita ja vastoinkäymisiä. Niin on tarkoituksin. Niiden avulla voimme kasvaa, ne muokkaavat meitä, ja joskus voimme myös löytää jotain aivan uutta elämäämme. Usein vastoinkäymisten kautta tiemme vie myös Jumalan, Taivaan isän luo. Vastapainoksi elämä tuo mukanaan onnea ja iloa, monella tavalla.* (Kotikirkko 1/ 2020)

(26) *Se mikä tänäänkin näkyy, kuuluu ja tuntuu, näyttäisi viestivän, ettei elämän pimeässä ole Jumalaa turvana eikä toivona. Ja kuitenkin on. Salatulla, näkymättömällä tavalla Jumala kuitenkin on kanssamme.* (Pääsky 3/2020)

Esimerkissä (25) kärsimyksellä on pohjimmiltaan hyvä tarkoitus: vastoinkäymiset kasvattavat, muokkaavat ja lopulta vievät lähemmäs Jumalaa. Jumala on nimetty

esimerkissä *Taivaan Isäksi*. Nimeäminen saa isällisen huolenpidon ja suojelevuuden lisäksi myös auktoriteetin ja vallan konnotaatioita – Jumalalla on valta sekä sallia että poistaa kärsimys. Kuten esimerkissä (26) kärsimyksen tarkoitus ei aina ilmene ihmiselle – Jumalan tarkoitus on *salattu* ja *näkymätön*. Elämän vastoinkäymiset nimetään esimerkissä (24) *karikoiksi*. Metaforiseen ilmaukseen liittyy ajatus elämästä laivamatkana, jossa alus eli ihminen saattaa joutua karikkoon ja haaksirikkoutua. Haaksirikkoutumiseen liittyy aina kuitenkin pelastumisen ja selviytymisen mahdollisuus, jonka jälkeen on aloitettava ikään kuin uusi elämä (Vidauskytö 2017: 18). Pelastuminen onkin tyypillistä raamatullista retoriikkaa – pelastumisen mahdollisuus lohduttaa elämän vastoinkäymisissä.

(27) *Olemme osalliset koko ihmiskuntaa kohdanneesta koettelemuksesta*. (Rauhan Tervehdys 14.3.2020)

(28) *Silti, kun orjantappurakorona viimein riisutaan, menen ensimmäisenä sunnuntaiamuna kirkkoon*. (Rauhan Tervehdys 29.4.2020)

(29) *Piinaviikko on vaihtunut piinakevääksi ja globaaliksi selviytymiskamppailuksi*. (Kirkonseutu 4.4.2020)

(30) *Koronavirus on ollut erityisen vaarallinen vitsaus tartunnan saaneille iäkkäille ihmisille ja ihmisille, joilla on pitkäaikainen sairaus*. (Kirkonseutu 14.3.2020)

Kärsimysdiskurssissa koronapandemia nimetään uskonnollisilla ilmauksilla: aineistoissa puhutaan useamman kerran *koettelemuksesta*, *orjantappurakoronasta*, *piinakeväestä*, *vaarallisesta vitsauksesta* ja *koronakurimuksesta*. *Koettelemus* tarkoittaa Jumalan sallimaa vastoinkäymistä, jolla on jokin erityinen tarkoitus. Raamatussa koettelemusten esimerkiksi nähdään kirkastavan uskon päämäärää (Room 5: 3–5). *Vitsaus* taas viittaa Raamatun kertomukseen kymmenestä vitsauksesta, joilla Jumala rankaisi syntisiä (ks. Harrison 1953). Koronapandemian nimeäminen vitsaukseksi saa siis rankaisevuuden konnotaatioita.

Orjantappura on samaan aikaan symboli maanpäälliselle kärsimykselle, mutta myös Jeesuksen pelastustyölle – olihan Jeesuksella päässään orjantappurakruunu matkallaan kohti ristiä. Huomattavaa on, että korona tarkoittaa latinaksi kruunua (Marzell, 1972). *Orjantappurakoronan riisuminen* viittaa siis siihen, että vaikka Jumala sallii koronapandemiasta koituvan maallisen kärsimyksen, mutta hänellä on myös valta poistaa se. Riisua-

verbi on kestoaltaan punktuaalinen – koronapandemian loppuminen nähdään siis suhteellisen lyhytkestoisena, suoraviivaisena ja jonkun alkuun panemana tapahtumana, ei niinkään pitkänä prosessina. *Piinakevät* viittaa samoihin pääsiäisen tapahtumiin kuin *orjantappurakorona*. Piinaviikolla kristityillä on tapana muistella Jeesuksen inhimillistä kärsimystä (Suokunnas 1986: 37–38) – *piinakevät* eli koronakriisi siis saa ihmiset samaistumaan ihmiseksi tulleeseen Jumalaan ja hänen maanpäällisiin kärsimyksiinsä.

3.5. Hallintadiskurssi

Hallintadiskurssi aktivoituu yhteensä 8 kertaa: pohjoisen aineistoissa 5 kertaa ja etelän aineistoissa 3 kertaa. Koronapandemiaa merkityksellistetään hallintadiskurssissa aikana, jolloin omaan kontrolliin, tietoon ja valtaan perustuva individualistinen maailmankuva yllättäen murenee. Diskurssissa kontrolli tarjotaan kuitenkin takaisin uskonnollisen kääntymisen muodossa. Seuraavassa taulukossa on esitelty hallintadiskurssia aktivoivia verbi- ja substantiivivalintoja:

Verbivalinnat	<i>hallita, suostua, luottaa, luopua, rikkoa, soljua.</i>
Substantiivivalinnat	<i>hapuilu, tieteen erehtymättömyys, epävarmuus, hallitsemisen harha, elämän hauraus, arvaamattomuus, helppouden kaava, uskomus, järjestelmä, turvallisuus, tietoon pohjautuva hyvinvointi.</i>

Taulukko 5.

Sanavalintojen lisäksi hallintadiskurssia aktivoi liitepartikkelien käyttö. Kielto- ja kieltomuotoissa simerkeissä (31) ja (32) kAAN-liitepartikkelit implikoivat, että koronapandemian aiheuttama elämän hallitsemattomuus tulee ihmiskunnalle yllätyksenä. Kieltoverbin kanssa esiintyvä liitepartikkeli -kAAn merkitsee uuden tilanteen olevan selvinnyt puhujalle tai hämmästyystä siitä, että asia on toisenlainen eli odotuksenvastaisuutta (VISK § 842). Esimerkissä (32) adverbi *onneksi* palauttaa kuitenkin hallinnan kokemuksen, tosin tällä kertaa uskonnollisen maailmankuvan muodossa. Myös esimerkissä (33) koronakriisi tuo ihmisille kokemuksen elämän arvaamattomasta olemuksesta. Esimerkissä (34)

koronakriisi yllättäen tekee todeksi kirkon sanoman elämän arvaamattomuudesta ja ihmiskunnan yhteisestä kohtalosta eli kuolemasta. *Kaanaankieli* eli vaikeasti ymmärrettävä ja ylätyylinen uskonnollinen kieli (Suojanen 1988: 53) muuttuu *jokapäiväiseksi arjeksi* – siis abstrakti ja ylevä konkreettiseksi ja arkiseksi. Lausumasta syntyy vaikutelma, että kriisi ikään kuin todistaa kirkon totuudellisuuden.

- (31) *Tulevaisuus on **sumun peitossa**. Elämä ei ollut sittenkään hallittavissamme* (Rauhan Tervehdys 26.3.2020)
- (32) *Meillä on toivoa, **vaikka elämä ei olekaan hallittavissamme. Tulevaisuus ja elämämme on onneksi Korkeimman kädessä***. (Rauhan Tervehdys 26.3.2020)
- (33) *On eri asia tuntea **elämän hauraus ja arvaamattomuus** itse kuin vain tietää yleisellä tasolla, että sellaista elämä on*. (Kirkko&Kaupunki 19.3.2020)
- (34) *Kirkollisissa juhlapuheissa on ollut tapana puhua kauniin sanakääntein sekä ihmiskunnan yhteisestä kohtalosta että **elämän arvaamattomuudesta**. Yhtäkkiä tuo kaikki on **jokapäiväistä arkea** eikä pelkkää **kaanaankieltä***. (Kirkko&Kaupunki 19.3.2020)

Esimerkissä (35) koronapandemia ikään kuin pakottaa ihmisen myöntämään tieteen erehtyväisyyden ja etsimään maailmankuvalleen korvaajaa. Tätä ehtoa ilmaisevan alistuskonjunktion *jos* (Kielitoimiston ohjepankki) muodostamaa riippuvuussuhdetta elämän arvaamattomuuden hyväksymisen ja tieteellisen maailmankuvan välillä ei perustella millään tavalla. Myös esimerkissä (37) koronakriisiä merkityksellistetään aikana, joka horjuttaa tietoon pohjautuvaa maailmankatsomusta *rikkomalla uskomuksia, järjestelmiä ja turvallisuuksia*. Nykyihmisen tietoon ja omaan kontrolliin perustuva maailmankuva nimetään *helppouden kaavaksi ja turvalliseksi soljumiseksi*.

- (35) *Hapuiluun suostuminen ei ole aivan helppoa, **jos olet tottunut luottamaan tieteen erehtymättömyyteen***. (Rauhan Tervehdys 13.5. 2020)
- (36) *Askel uuteen normaaliin on **tosiasioiden tunnustamisen ja nöyrytyksen askel**. Epävarmuuteen suostuminen tekee kipeää, koska se vaatii luopumista kaiken hallitsemisen harhasta*. (Rauhan Tervehdys 13.5. 2020)
- (37) *Corona-kriisi tuo kokemuksen, että **elämä ei suostu helppouden kaavaan**, vaan on olemukseltaan myös suuresti ja arvaamattomalla tavalla yllättävää. **Elämä ei ole vain turvallista soljumista eteenpäin tietoon pohjautuvan***

hyvinvoinnin keskellä, vaan voi rajulla tavalla rikkoa uskomuksiamme, järjestelmiämme ja turvallisuuksiamme. (Risteys 2/2020)

Esimerkeissä (35) ja (36) *suostua* -verbi rakentaa kuvan tilanteesta, jossa ihmisellä olisi ikään kuin mahdollisuus valita, suostuuko hän koronakriisin aiheuttamaan epävarmuuteen. Suostuminen epävarmuuteen *ei ole helppoa, vaatii luopumista, tekee kipeää* sekä on *tosiasioiden myöntämisen ja nöyrytyksen askel*. Epävarmuuteen ja hapuiluun suostumiseen liittyvän kipuilun voisi ymmärtää siis myös nöyrytyksenä uskonnolliseen maailmankatsomukseen, suostumisena Jumalan tahtoon.

(38) *Tulevaisuus on sumun peitossa. Elämä ei ollut sittenkään hallittavissamme*
(Rauhan Tervehdys 26.3.2020)

Hallintadiskurssia aktivoivissa lausumissa korostuu vaaran läsnäolo. Esimerkissä (35) koronakriisin keskellä eläminen kuvataan *hapuilla*-verbillä, jonka merkitys sisältää eksymiseen ja epäselkeyteen liittyviä sävyjä. Esimerkissä (38) koronapandemiaan liittyvä epävarmuus tulevaisuudesta kuvataan sumuna – siis näkyvyydeltään huonona, epäselvänä, eksyttävänä. Lausumiin kätkeytyy raamatullista retoriikkaa – kuvataanhan Jeesus juuri maailman valona, siis vastakkaisena pimeydelle ja huonolle näkyvyydelle. Usko ikään kuin tarjoaa tienviitat, on valona matkalla, jolloin elämässään hapuileva ja sumun eksyttämä löytävät perille.

3.6. Perimmäisten kysymysten diskurssi

Perimmäisten kysymysten diskurssi aktivoituu yhteensä 7 kertaa: 6 kertaa pohjoisen aineistoissa ja kerran etelän aineistoissa. Perimmäisten kysymysten diskurssissa koronakriisiä merkityksellistetään aikana, jolloin ihmiset etsivät vastauksia perimmäisiin kysymyksiin. Vastauksia etsitään esimerkiksi sellaisiin kysymyksiin, kuten mikä on elämän ja kärsimyksen tarkoitus tai mitä tapahtuu kuoleman jälkeen. Seuraavassa taulukossa on esitelty perimmäisten kysymysten diskurssia aktivoivia verbi- ja substantiivivalintoja:

Verbivalinnat	<i>askarruttaa, mieltii, kysellä, kysyä, painia, kaivata, pohtia.</i>
Substantiivivalinnat	<i>elämän merkitys, elämän tulevaisuus, oma kohtalo, paini, kuolema, elämä, mysteeri, kuolemattomuuden lääke, ehtoollisen parantava voima, ihmiskunnan kohtalo, ihmisen, kysymys, vastaus</i>

Taulukko 6.

Elämän merkityksen pohtimisesta kertoo esimerkissä (39) virtuaalikirkon kasvaneet katsojamäärät. Kirkko representoituu esimerkissä tahona, joka tarjoaa vastauksen pohdintaan elämän merkityksestä. Väite esitetään ikään kuin totena, vaikka mitään perusteluja se ei sisällä. Esimerkeissä (40) ja (41) koronapandemia saa ihmisen *kyselemään, mieltimään, pohtimaan* ja *painimaan* omaa painiaan. Esimerkin (40) verbivalinta *painii* saa myyttistä voimaa raamatullisesta retoriikasta. Raamatusta lähtöisin oleva ilmaus *jaakobinpaini* tarkoittaa tilannetta, jossa ihminen kamppailee itsensä kanssa päästäkseen selvyteen omasta näkemyksestään tai perimmäisistä kysymyksistä (Sinnemäki: 1992).

(39) *Virtuaalikirkon reilusti nousseet katsojamäärät kertovat ihmisten yhteisöllisyyden kaipuusta ja elämän merkityksen pohtimisesta* (Rauhan Tervehdys 26.3.2020)

(40) *Ihminen on ymmällään. Hän kyselee, mieltii ja painii omaa painiansa kaiken epävarmuuden keskellä. Miten kirkko hoitaa kuoleman kohdatessa?* (Rauhan Tervehdys 26.3.2020)

(41) *Corona on vienyt itsekunkin pohtimaan elämää. Mieliä askarruttavat pelot ja kysymykset omasta ja läheisten kohtalosta ja yleensä elämän tulevaisuudesta.* (Pääsky 3/2020)

Perimmäisten kysymysten diskurssissa koronapandemia saa ihmiset ajattelemaan elämän rajallisuutta ja kuolemaa. Esimerkissä (42) kuolemasta puhutaan *suurena mysteerinä*. Kuoleman mysteerisyys eli yliluonnollinen arvoituksellisuus on suhteellista – tuskinpa vaikka lääketieteellinen diskurssi merkityksellistäisi kuolemaa muutoin kuin elintoimintojen loppumisen jälkeisenä tilana. Kuolema on esimerkissä *pakko*, elämä taas *lahja*. Elämästä pitäisi siis olla kiitollinen, vaikkei kenenkään syntymä ole valinta. Kuolema

nähdään taas negatiivisena, vastoin tahtoa tapahtuvana. Kuoleman negatiivinen ja synkkä merkityksellistäminen ajaa ihmiset etsimään vaihtoehtoa tälle *pakolle*. Aineiston laajempi tarkastelu osoittaa, että kirkon tarjoama vaihtoehto melankoliselle kuolemalle on pelastus ja iankaikkinen elämä.

(42) ***Kuolema on osa elämää, aina yhtä ja suuri mysteeri. Elämä on lahja, kuolema on pakko. Yhtä suuria ihmeitä molemmat.*** (Rauhan Tervehdys 26.3.2020)

(43) *Koronavirus saa meidät tuntemaan, että ihmiskunnan kohtalo on yhteinen.* (Kirkko&Kaupunki 11.3.2020)

(44) ***Ihmisinä*** kaipaamme vastauksia, lohdutusta ja toivoa. *Siksi me kysymme miksi. Kysymme missä olit ja olet Jumala?* (Pääsky 2/2020)

Esimerkissä (43) koronavirus *saa tuntemaan*, että *ihmiskunnan kohtalo on yhteinen*. Koronapandemia saa siis ihmiset pohtimaan väistämätöntä kuolemaa myös kollektiivisella tasolla – sitä että kuolema koskettaa jokaista ihmistä kansalaisuudesta, sosioekonomisesta asemasta tai maailmankatsomuksesta huolimatta. Sekä esimerkissä (41) että (43) käytetään ilmausta *kohtalo*, joka Kielitoimiston sanakirjan mukaan implikoi, että oman itsen, läheisten tai koko ihmiskunnan tulevaisuus on salaperäisen voiman ennalta määräämää (KS 2020).

Kollektiivisuuden aspekti ilmenee myös substantiivivalinnasta ihminen. Esimerkissä (44) monikkomuotoinen, subjektin ominaisuuksia luonnehtiva essiivi (VISK § 975–976) *ihmisiinä* implikoi, että ihmisyyteen kuuluu erityinen tarve etsiä vastauksia elämän suuriin kysymyksiin. Adverbi *siksi* viittaa edellä mainittuun syyhyn eli ihmisen tarpeeseen etsiä vastauksia ja esittelee seurauksena Jumalan puoleen kääntymisen. Jumala representoituu siis vastauksena elämän suuriin kysymyksiin. Myös substantiivivalinta ihminen korostaa tätä ihmisen ja Jumalan välistä valta-asetelmaa.

(45) ***Ehtoollistakin saa pyytää, tuota lääkettä, jota kutsutaan myös kuolematuomuksen lääkkeeksi. Emmeköhän vain edelleenkin usko Herramme asettaman ehtoollisen parantavaan voimaan!*** (Rauhan Tervehdys 31.3.2020)

Kuolemattomuuteen johtava riitti on perimmäisten kysymysten diskurssissa ehtoollinen. Ehtoollinen nimetään esimerkissä (45) *kuolemattomuuden lääkkeeksi* ja *parantavaksi voimaksi*. Lausumassa käydetään myös muistuttavaa *-hAn*-liitepartikkelia. Ison suomen kieliopin mukaan *-hAn* tuo lausumaan implikaation siitä, että lauseen ilmaisema asiointi on ollut tiedossa jo aikaisemmin, ja se on puhujille yhteistä. Väitelauseessa liitepartikkeli merkitsee väitteen tunnetuksi ja itsestään selväksi tosiasiaksi. (VISK § 830) Liitepartikkelin käyttö yhdistettynä monikon ensimmäiseen persoonaan saa kontekstissaan myös hieman velvoittavan, vähintäänkin kehottavan sävyn. Lausuma siis implikoi, että ehtoollisen merkitys kuolemattomuuden lääkkeenä on tunnustettu aiemmin, mutta sittemmin se on ehkä unohtunut. Kriisitilanteen aiheuttama epävarmuus ja kuolemanpelko kuitenkin ikään kuin herättävät henkiin yhteisen ja unohdetun tosiasian ehtoollisen parantavasta vaikutuksesta.

3.7. Pysyvyysdiskurssi

Pysyvyysdiskurssi aktivoituu yhteensä 7 kertaa. Pohjoisen aineistoissa pysyvyysdiskurssi aktivoitui 3 kertaa ja etelän aineistoissa 4 kertaa. Pysyvyysdiskurssia aktivoivissa lausumissa kirkon merkitys koronakriisissä näyttäytyy pysyvyyden tuojana. Kun muu maailma on myllerryksessä, kirkko tarjoaa ihmisille pysyvyyden ja jatkuvuuden kokemuksen. Muissa medioissa yleisesti esiintynyt puhumisen tapa, jossa tapahtumat perutaan, normaali elämä kielletään ja kohtamispaikat suljetaan, siirtyy uskonnolliseen kielipeliin kieltomuodoissa: lausumissa *Jumalan läsnäolo ei ole peruttu, Herran huone ei ole kiinni* eikä *korona pysty estämään Jeesuksen työtä ihmisten sydämissä*. Seuraavassa taulukossa on esitelty pysyvyysdiskurssia aktivoivat verbi-, substantiivi-, ja adjektiivivalinnat:

Verbivalinnat	<i>perua, pidättäytyä, välttää, päästä, estää, nousta esiin, kuoriutua.</i>
Substantiivivalinnat	<i>tarpeeton kuona, rakastavan Jumalan läsnäolo, epävarmuus.</i>
Adjektiivivalinnat	<i>pysyvä, iankaikkinen, tärkeä, ensisijainen, sama</i>

Taulukko 7.

Esimerkissä (46) Herran huone on ainoa ”tila”, jota koronapandemia ei pakota sulkemaan. Lausuma implikoi maanpäällisen elämän olevan muuttuvuudessaan epävakaa. Herran huone eli Jumalan seurakunta edustaa lausumassa taas muuttumattomuutta, pysyvyyttä ja turvaa. Esimerkissä (47) liitepartikkeli *-kin* ilmaisee kontekstissaan odotuksenvastaisuutta (VISK § 842). Esimerkissä odotuksenvastaista on se, että epävarmasta maailmantilanteesta huolimatta kirkko jatkaa pelastavan sanomansa levittämistä – kun lähes kaikki muu toiminta yhteiskunnassa lakkaa, kirkon toiminta kuitenkin jatkuu.

- (46) *Epidemia on aiheuttanut meille tilanteen, jossa lähes kaikki tilat ovat kiinni. On kuitenkin yksi, joka ei ole, Herran huone.* (Rauhan Tervehdys 31.3.2020)
- (47) *Kaiken epävarmuuden keskelläkin kirkko toteuttaa yhä pastoraalista tehtäväänsä.* (Rauhan Tervehdys 31.3.2020)

Esimerkissä (48) taas nykyihmisen elämäntyyliin kuuluvat, koronapandemian takia kielletyt asiat, kuten matkustelu, juhliminen ja ravintoloissa käynti nimetään *tarpeettomaksi kuonaksi*. Kielitoimiston sanakirjan mukaan kuona tarkoittaa negatiivisävytteisesti ’jätettä’ ja ’hylkyainesta’ (KS 2020). Koronapandemian takia tehdyt rajoitustoimet nostavat esiin *jotain pysyvää*. Aineiston laajempi tarkastelu paljastaa, että rajoitustoimet ikään kuin kirkastavat elämän merkityksellisen ja pysyvän ytimen eli iankaikkisen Jumalan. Esimerkissä (49) koronapandemia tekee pääsiäisestä erilaisen kuin ennen – ennen merkitykselliset pääsiäisaskareet menettävät yhtäkkiä merkitystään, ja *tärkein* eli pääsiäisen hengellinen ulottuvuus nousee etualalle.

- (48) *Turhista tapaamisista pidättäydytään, matkustamista vältetään. Kun tarpeetonta kuonaa kuoriutuu ympäriltä, nousee esiin ennen pitkää jotain pysyvääkin.* (Kirkko&Kaupunki 14.3.2020)
- (49) *Tänä keväänä pääsiäinen tarkoittaa ensisijaisesti jotain muuta kuin neljää peräkkäistä vapaapäivää, kevätakkureseptejä tai laskettelureissua pohjoiseen. Hyviä asioita nekin, mutta tärkein saa nyt nousta etualalle.* (Risteys 1/2020)

3.8. Uskonnollisen heräämisen diskurssi

Uskonnollisen heräämisen diskurssi aktivoituu yhteensä 5 kertaa – pohjoisen aineistoissa 2 ja etelän aineistoissa 3. Uskonnollisen heräämisen diskurssissa koronapandemia näytetään erityisenä uskonnollisen heräämisen aikana. Seuraavassa taulukossa on esitelty uskonnollisen heräämisen diskurssia aktivoivia verbi- ja substantiivivalintoja:

Verbivalinnat	<i>vahvistua, syntyä, rukoilla, tavoittaa, etsiä ja kohdata.</i>
Substantiivivalinnat	<i>hengellisyys, tilaus, johdatus, sydän, Jumalan rakkaus ja Kristuksen pelastava työ, trendi</i>

Taulukko 8.

Esimerkissä (50) hengellisyys rinnastetaan ekologisuuden ja yksinkertaisuuden trendien kanssa. Hengellisyys nähdään siis trendinä, jonka kriisi nostaa pinnalle, mutta joka todennäköisesti myös jossain vaiheessa väistyy uusien trendien tieltä. Hengelliselle heräämiselle syntyy esimerkissä *uutta tilausta*. *Tilaus* saa ilmauksena kaupallisuuden konnotaatioita – onko koronakriisi siis kirkolle ikään kuin markkinarako, jolloin maallistuneet ihmiset saadaan takaisin kirkon vaikutuspiiriin?

(50) *Ekologisuuden ja yksinkertaisuuden trendit vahvistuvat, ja ehkä hengellisyydelle syntyy taas uutta tilausta.* (Kirkko&Kaupunki 14.3.2020)

(51) *Tiimini kanssa olemme rukoilleet joka päivä johdatusta juuri niiden ihmisten tavoittamiseen, joiden sydän on avoin Jumalan rakkaudelle. Ja niitä sydämiä näyttää olevan erityisen paljon tällä hetkellä. Olemme halunneet käyttää tämän ajan hyväksi ja katsoa siihen, mikä kaikki on Jumalalle mahdollista.* (Kotikirkko 2/2020)

Esimerkissä (51) rukoillaan niiden ihmisten tavoittamisen puolesta, joiden *sydän on avoin Jumalan rakkaudelle*. Kyseessä on tyypillisesti karismaattisessa liikehdinnässä käytetty ilmaus uskonnolliselle kääntymiselle. Samankaltaista retoriikkaa on *itsensä ja sydämensä antaminen Jeesukselle* tai *Jeesuksen ottaminen sydämeen* (Suojanen 1993: 59). Esimerkin ilmaukset *avoin sydän* ja *Jumalan rakkaus* ovat hyvin voimakkaita ja tunteisiin vetovia.

Esimerkissä ”*näitä sydämiä*” eli ihmisiä, jotka ovat vastaanottavaisia uskonnollisen kääntymisen suhteen näyttää olevan koronakriisin aikaan erityisen paljon. Mitään perustelua ei tälle väittämälle kuitenkaan esitetä. Uskonnollisesta kääntymisestä puhutaan esimerkiksi *johdatuksensa*, jota täytyy rukoilla – niin sanottu käännäminen ei siis ole seurakunnan työntekijöiden työtä, vaan Jumalan työtä. Toisaalta samassa lausumassa halutaan käyttää tämä uskonnollisen heräämisen aika *hyväksi*, mikä viittaisi siihen, että seurakunnan työntekijöillä kuitenkin olisi jotain vaikutusvaltaa ihmisten uskonnolliseen kääntymiseen.

4. PÄÄTÄNTÖ

Tässä kandidaatintutkielmassa olen tutkinut, miten suomalaiset seurakuntalehdet merkityksellistävät koronapandemiaa ja kirkon toimijuutta kriisissä. Toisekseen olen tutkinut, miten kielelliset valinnat aktivoivat diskursseja ja miten etelän ja pohjoisen aineistojen diskurssiiviset todellisuudet poikkeavat toisistaan. Aineistonani on ollut 26 suomalaisen seurakuntalehden pääkirjoitusta. Sekä teoreettista että metodista viitekehystä tutkimuksessani on edustanut kriittinen diskurssianalyysi. Metodisena työkaluna olen käyttänyt sisällönanalyysin ja kriittisen diskurssianalyysin hybridiä. Olen sisällönanalyttisesti pelkistänyt ja ryhmitellyt aineistoani ja Norman Faircloughin kriittisen diskurssianalyysin mallin tapaan taas kiinnittänyt huomiota aineiston sanastollisiin ja kieliopillisiin piirteisiin. Sanaston tasolla huomioni on kiinnittynyt erityisesti verbi – ja substantiivivalintoihin ja niiden metaforisuuteen ja ekspressiivisyyteen. Diskursseja rakentavia kielenpiirteitä olen eritellyt ja analysoinut luvussa 3.

Analyysin pohjalta olen eristänyt aineistosta kahdeksan erilaista tietystä näkökulmasta rakennettua merkityssystemiä eli diskurssia. Kielellinen analyysi on tutkimuksessani johtanut sosiokulttuurillisiin päätelmiin, ja sosiokulttuurinen tietämys on ollut taas pohjana lingvistisessä analyysissä. En esittänyt tutkimukselleni hypoteeseja, sillä en halunnut niiden ohjailevan liikaa tutkimusprosessia. Tässä luvussa pohdin ja tulkitseen analyysin tuloksia. Lopuksi sivuan jatkotutkimusmahdollisuuksia. Seuraavassa taulukossa on esitelty diskurssien esiintyvyys etelän ja pohjoisen aineistoissa:

Diskurssi	Esiintyvyys pohjoisen aineistossa	Esiintyvyys etelän aineistoissa
Uuden perspektiivin diskurssi	19	11
Turvadiskurssi	12	9
Diakoninen diskurssi	9	10
Kärsimysdiskurssi	9	7
Perimmäisten kysymysten diskurssi	6	1
Hallintadiskurssi	5	3

Pysyvyysdiskurssi	3	4
Uskonnollisen heräämisen diskurssi	2	3

Taulukko 9.

Turva-, kärsimys-, hallinta- ja pysyvyysdiskurssit, sekä perimmäisten kysymysten diskurssi ja uskonnollisen heräämisen diskurssi muodostavat yhdessä toisiinsa limittyvän kokonaisuuden – ne käsittelevät ihmisen suhdetta Jumalaan ja uskontoon. Näissä diskursseissa korostuu ihmisen mitättömyys, tietämättömyys ja heikkous. Koronapandemia merkityksellistetään aikana, jolloin ihmiset etsivät vastauksia eksistentiaalisiin kysymyksiin, pelkäävät kuolemaa, menettävät kontrollin, kokevat epävarmuutta ja turvattomuutta ja etsivät elämäänsä Jumalaa. Jumala on sekä koronakriisin aiheuttaman kärsimyksen poistaja että sallija. Oleellista kuitenkin on, että kaikella kärsimyksellä on jokin syvempi, hyvään pyrkivä tarkoitus, johon ihmisen ymmärrys ei välttämättä aina ulotu. Kirkon toimijuus kriisissä nähdään näiden negatiivisten kokemusten ja tunteiden lievittäjänä ja poistajana. Pandemian horjuttama turvallisuuden tunne, onnellisuus, kontrolli, jatkuvuuden kokemus ja vastaukset perimmäisiin kysymyksiin tarjotaan uskonnollisesta maailmankuvasta.

Etelän ja pohjoisen aineistot aktivoivat lausumissaan turva-, kärsimys-, hallinta- ja pysyvyysdiskursseja sekä uskonnollisen heräämisen diskurssia hyvin tasaisesti – vain perimmäisten kysymysten diskurssi aktivoituu pohjoisen aineistossa huomattavasti useammin kuin etelän aineistossa. Pohjoisen aineisto aktivoi diskurssia 6 kertaa, etelän aineisto taas vain kerran. Perimmäisten kysymysten diskurssissa koronapandemiaa merkityksellistetään aikana, jolloin ihmiset etsivät vastauksia elämän suuriin kysymyksiin, kuten siihen mitä tapahtuu kuoleman jälkeen. Diskurssia aktivoivissa lausumissa kirkko tarjoaa vastauksia näihin kysymyksiin.

Elämän suurten kysymysten, kuten elämän merkityksen sekä kuoleman ja kuolemattomuuden syvät teemat vaikuttaisivat olevan luontevampi osa pohjoisen seurakuntien diskursiivista todellisuutta kuin etelän seurakuntien. Tämä voisi selittyä esimerkiksi sillä, että Etelä-Suomen kaupunkiympäristöissä uskonnon ilmenemismuodot ovat vähemmän perinteisiä kuin pohjoisessa. Uutta uskonnollisuutta tutkineen Tampereen hiippakuntadekaani Ari Hukarin mukaan erityisesti etelässä vaikuttava uusi uskonnollisuus on

kiinnostunut taivasmatkan sijaan elämästä nyt, konkreettisesti maailmassa (Kirkko&Kaupunki 4/09, 5.) Voi olla, että korostamalla tuonpuoleisen ulottuvuuden sijaan ennemmin konkreettisen maailman elämää, etelän seurakuntalehdet pyrkivät rakentamaan lehtensä sisällöstä lukijakuntansa maailmankuvaa vastaavan ja luomaan kirkosta iloisempia mielikuvia.

Uuden perspektiivin diskurssi ja diakoninen diskurssi ovat taas selkeästi muista diskursseista erillisiä kokonaisuuksia, sillä ne eivät kurkota yhtä vahvasti tuonpuoleiseen, vaan käsittelevät kirkon toimintaa yhteiskunnallisena instituutiona. Diakoninen diskurssi on ainoa diskurssi, joka korostaa ihmisen omaa vastuuta ja mahdollisuutta vaikuttaa koronakriisissä. Diakoninen diskurssi onkin eräänlainen vastadiskurssi kirkon kriisityön hengellistä ulottuvuutta korostavalle diskurssikokonaisuudelle. Vasten arkisuutta, äidillisyyttä ja konkretiaa edustavaa diakonista diskurssia nämä diskurssit saavat maskuliinisuuden ja yleveyden sävyjä. Diakonista diskurssia aktivoivia lausumia on etelän ja pohjoisen aineistoissa suunnilleen saman verran. Huomattavaa kuitenkin on, että pohjoisen diakonista diskurssia aktivoivat lausumat on yhtä lukuun ottamatta poimittu yhdestä pääkirjoituksesta, kun taas etelän aineistossa diakoninen merkityssysteemi rakentuu useista pääkirjoituksista poimituista osasista. Etelän aineistot siis merkityksellistävät kirkon diakonista roolia koronakriisissä systemaattisemmin kuin pohjoisen aineistoissa. Voi olla, että kirkon toiminnan laajeneminen sosiaalityön alueille on tutumpaa etelän seurakunnissa, kun taas pohjoisessa kirkon kriisityö on luontevammin hengellisestä ulottuvuudesta ammentavaa.

Uuden perspektiivin diskurssissa, joka on diskursseista yleisin, koronapandemia on kirkon uudistumisen aikaa. Uudistuminen tarkoittaa diskurssissa lähinnä koronapandemian myötä nopeasti vahvistuvaa digitaalista toimintaa. Suhtautuminen kirkon digitalisaatioon on etelän aineistoissa hyvin myönteistä: myönteisyyttä implikoi 10 lausumaa, kielteisyyttä vain yksi. Pohjoisen aineiston diskursiivinen todellisuus on varovaisempi: myönteisyyttä ilmaisee kuusi lausumaa, kielteistä kaksi. Suhtautuminen on paikoin myös epäsuoran kielteinen – digitaalinen toiminta nähdään kahdessa lausumassa väliaikaisena ja korvaavana toimintana, ei niinkään kirkon tulevaisuuden suuntana. Pohjoisen aineistossa pohditaan myös etelän aineistosta poiketen sitä, onko uudenlaiseen työskentelyyn lupa. Näihin aineistosta nousevien merkityssysteemien perusteella muutokselle ollaan siis etelän seurakunnissa paitsi avoimempia, niin ehkä myös organisaatiotasolla valmiimpia.

Uuden perspektiivin diskurssin voi nähdä puhuvan ihmisille, joille kirkko näyttäytyy vanhanaikaisena ja suvaitsemattomana - kuten yksi diskurssia aktivoivista lausumista kuvaavasti kiteyttää: *”Seurakunnilla on hyvä tilaisuus hioa sanomaansa ja palveluitaan 2020-luvun edellyttämään kuntoon”* (Kirkonseutu 25.4.2020). Vanhanaikaisuuden ja suvaitsemattomuuden mielikuvat ovatkin yksi syy kirkosta eroamiselle (Kirkkohallitus 2014, 24.), ja kirkon tavoitteena on muuttaa näitä negatiivisia mielikuvia. Muutoksesta ja uudistumisesta viestivän diskurssin voi nähdä siis pyrkivän sitouttamaan ihmisiä vahvemmin kirkkoon.

Tutkimukseni tuloksena on, että suomalaiset seurakuntalehdet merkityksellistävät kirkon toimijuutta koronakriisissä korostamalla sekä hengellistä että diakonista ulottuvuutta. Painotukset ovat hieman erilaisia riippuen siitä, onko kyseessä etelän vai pohjoisen seurakuntalehti. Kirkon ja sen edustaman uskon hengellistä ulottuvuutta painottavat diskurssit käsittävät yhteensä 64 lausumaa, kun taas diakoninen diskurssi vain 19 lausumaa. Hengellistä kriisityötä painottavissa diskursseissa koronakriisiä merkityksellistetään aikana, jolloin perusturvallisuudet, kontrollin ja pysyvyyden kokemus ja tieteeseen perustuva maailmankuva yllättäen murenevat. Koronakriisi on eräänlainen käännekohta, jossa individualistisen, modernin maailmankuvan kestättömyys ikään kuin paljastuu. Tilalle tarjotaan totuudelliseksi ja pitäväksi merkityksellistetty Jumalan pelastussuunnitelmaan luottava uskonnollinen maailmankuva.

Tutkimuksessani haastavinta oli sen laajuus – kandidaatintutkielman pituus ei aina tuntunut sopivan holistiseen maailmankuvaani. Vaikka tutkimukseni käsittää vain 26 pääkirjoitusta, koin aineistoni monipuolisuuden ja tutkimuskysymyksieni laajuuden paikoin haastaviksi. Aineiston lingvististä analyysiä olisin halunnut syventää esimerkiksi verbi-prosessien erittelyllä ja lauserakenteiden tarkemmalla analyysillä. Toisaalta ajattelen, että tutkimukseni antaa kattavan ja uusia näkökulmia esittelevän kokonaiskatsauksen suomalaisten seurakuntalehtien diskursiiviseen todellisuuteen. Koenkin, että kokonaisvaltaisuus on sekä tutkimukseni vahvuus että heikkous.

Jatkotutkimukseen aineistoni sopii erinomaisesti. Haluaisin tutkia tarkemmin toimijuutta aineistossani. Voisin kysyä esimerkiksi, millaisia semanttisia rooleja saavat esimerkiksi Jumala, ihminen ja seurakunta? Yksi kiinnostava syytke jatkotutkimukselle on diskurssin

käsitettä hipova genren käsite: millainen on seurakuntalehden pääkirjoitus genrenä – lähestyykö se jo esimerkiksi saarnaa? Kiinnostavaa olisi myös tutkia, millaisia metaforia koronapandemiasta muodostetaan. Ylipäättään, seurakuntalehtien puhe uskosta, Jumalasta tai vaikkapa ympäristönsuojelusta olisi sisäiselle diskurssianalyttikolleni loputon inspiraation lähde ja tutkimuksen kohde.

LÄHTEET

- BEYER, PETER 2000: *Modern forms of the religious life Denomination, church and invisible religion in Canada, the United States and Europe*. Toronto: University of Toronto.
- BIEHL, PETER 1984: Symbol und Metapher. Auf dem Wege zu einer religionspädagogischen Theorie religiöser Sprache. – JRP. Herausgeben Peter Biehl, Christoph Bizer, Hans-Güter Heimbrock und Folkert Rickers. Neukirchen-Vluyn.
- BURR VIVIAN 1995: *An introduction to social constructionism*. London: Routledge.
- FAIRCLOUGH NORMAN 1992: *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- FAIRCLOUGH NORMAN 1995: *Critical discourse analysis: the critical study of language*. London: Longman.
- FAIRCLOUGH NORMAN 1997: *Miten media puhuu*. Vastapaino: Tampere.
- GALLUP ECCLESIASTICA2015: [koodikirja]. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [tuottaja ja julkaja]
- GILL, ANN, WHEDBEE KAREN 1997: Rhetoric. In T A. Dijk (Ed.): *Discourse as structure and process: Discourse studies: A multidisciplinary introduction*. London: Sage.
- ESKOLA, JARI, – SUORANTA JUHA 1998: *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- HAIKARAINEN, RAINE 2002: *Informaatiosta kommunikaatioon. Ekumeeninen keskustelu viestinnästä 1948-2000*. Helsinki: Suomalainen teologinen kirjallisuusseura.
- Harrison, R. K. 1953. Disease, Bible and Spade. *The Biblical Archaeologist* 16(4), 88–92. DOI: 10.2307/3209144
- HEIKKINEN, VESA 1999: *Ideologinen merkitys. Kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- HOOVER, STEWART M 1997: *Religion in the Media Age*. New York & London: Routledge.
- JUUSELA, PAULI 2000: *Seurakuntalehti – kristillisen sanoman ajankohtainen tulkki*. Luento Suomen teologisessa instituutissa 11.10.2000.
- JOKINEN, ARJA – JUHILA, KIRSI – SUONINEN EERO 2016: *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.
- KALAJA PAULA– HYRDKSTEDT, IRENE 2000: *Heikot sortuu elon tiellä: asenteista englannin kieleen*. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys.

- KS = Kielitoimiston sanakirja*. 2020. Helsinki: Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 35. URN:NBN:fi:kotus-201433. <URL <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi>>. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 24.2.2020 [viitattu 14.1.2021]
- KIELITOIMISTON OHJEPANKKI: Konjuktiot. Osoitteessa: www.kielitoimistonohjepankki.fi/ohje/630. Viitattu 13.1.2021.
- KIRKKO JA KAUPUNKI 16.4.2020. <https://www.kirkkojakaupunki.fi/-/kirkko-ja-kaupunki-media-verkkokavijamaarassa-hurjaa-kasvua-tana-vuonna#16731297>. (3.12.2020).
- KOHTAAMISEN KIRKKO 2014: Suomen ev.lut. kirkon viestintästrategia 2014–2020. Helsinki: Kirkkohallitus.
- LUUKKA, MINNA-RIITTA, SAJAVAARA, KARI – PIIRAINEN-MARSH ARJA 2000: *Kieli, diskurssi & yhteisö*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- MARZELL, HEINRICH 1972: *Wörterbuch der deutschen Pflanzennamen 2*. Leipzig: WS Bookwell.
- NUOLIJÄRVI, PIRKKO: *Miten kielentutkija analysoi yhteiskuntaa?* – Anna Mauranen & Liisa Tiittula 2002 (toim.) *Kieli yhteiskunnassa*. AFInLan vuosikirja 2002/n:o 60 Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus. 13–33.
- PASO, EIJA 2007: *Työkyky merkitsee. Työkyvyn merkityksen ja maailman rakentuminen lehtiteksteissä*. Oulu: Oulun yliopiston kirjasto.
- PARKER, IAN 1992: *Discourse Dynamics. Critical Analysis for Social and Individual Psychology*. New York: Routledge.
- PIETIKÄINEN, SARI 2000: *Kriittinen diskurssintutkimus*. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.) *Kieli, diskurssi & yhteisö*. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylän yliopistopaino
- PIETIKÄINEN, SARI – MÄNTYNEN, ANNE 2019: *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- SAJAVAARA, KARI – PIIRAINEN-MARSH ARJA 2000: *Kieli, diskurssi & yhteisö*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- SAVINIEMI, MAIJA 2015: *On noloa, jos ammattilaiset tekevät tökeröitä kielioppivirheitä. Toimitushenkilökunnan kielenhuoltotiedot, -käytännöt ja -diskurssit*. Väitöskirja. Oulun yliopiston suomen kielen laitos.
- SINNEMÄKI, MAUNU 1992: *Raamatun sitaattisanakirja*. Helsinki: Otava.
- SUOKUNNAS, SEPPO 1986; *Viettäköämme juhlaa. Perustietoa kirkkovuodesta*. Helsinki: SLEYkirjat
- SUOJANEN, PÄIVIKKI 1988: *Ylipuhujat. Viestinnän näkökulmia uskontoon ja politiikkaan*. Helsinki: Kirjapaja.

- SUOJANEN, PÄIVIKKI – SUOJANEN, MATTI 1993: *Kulttuurin kaleidoskoopista: Kirjoituksia kielestä ja kulttuurista*. Kangasala: Antrokirjat.
- TEIKARI, ERKKI 1990: *Suomalainen sanomalehti varovainen kannanottaja*. Tiedotustutkimus 3/90 s. 56–63.
- THL = Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://sampo.thl.fi/> (10.11.2020).
- TUOMI, JOUNI – SARAJÄRVI, ANNELI 2002: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi
- TYÖRINOJA, REIJO 1984: *Uskon kielioppi: Uskonnollisten väitteiden ja käsitteiden luonne*. Helsinki. Vammalan kirjapaino.
- VALTIONEUVOSTO. <https://valtioneuvosto.fi/> (10.10.2020).
- VIDAUSKYTE, LINA 2017: *Metaphor of Existence. Seafaring and Shipwreck*. *Filosofija Sociologija*. 28. 11-19.
- VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA–HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2008: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <http://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php> (15.1.2021)
- WODAK RUTH – MEYER MICHAEL 2016: *Methods of critical discourse studies*. Los Angeles: Sage.